

כ"ב פסוק כ"ד.

הפסטים (הוסיף)

א. כ"ד, אם כסף תלוה את עמי... מכילתא קפ"ב: ר' ישמעאל אומר כל "אם" ו"אם" שבתורה - רשות חוץ מזה ועוד שנים: (ויקרא כ"ג, י"ד) "ואם תקריב מנחת בכורים" - חובה. אתה אומר: חובה - או אינו אלא רשות? ת"ל (ספ, י"ד) "תקריב את מנחת בכורין" חובה ולא רשות. כיוצא בו (שמות כ"ג, כ"ב) "ואם טובה אבנים תעשה לו" - חובה, אתה אומר: חובה - או אינו אלא רשות? כשהוא אומר (דברים, כ"ו ו) "אבנים שלמות תבנה" - חובה ולא רשות. אף כאן אתה אומר: "אם כסף תלוה" - חובה ולא רשות. אתה אומר: חובה - או אינו אלא רשות? כשהוא אומר (דברים, ס"ו, ס"ז): "והעבט מעביטנו" - חובה ולא רשות.

רש"י שבות כ"ב ד"ה ואם טובה אבנים
" " " כ"א ל"י " אם כסף יושט עליו
" " " כ"ב כ"ד " אם כסף תלוה.

1) הסבר את הבטוי שבדברי רש"י: "אין אם הללו תלוין אלא ודאין".
2) בעל אורי החיים מקשה: ולמה ידבר ה' בלשון ספק ("אם") במקום שהוא ודאי? וזו תשובת בעל גור-אריה: מה שכתוב לטון "אם" אף על גב שהוא חובה, הוא מפני שאם יעשה מחובה באלו מקיים גזירת המלך, אין הדבר לרצון לקב"ה וצריך שייעשה מרצונו... ואם עושה אלו שלוש דברים כאלו מקיים גזירת המלך, אין זה דבר. כי אם טובה מזה, סוהו עבודתו ית' להקריב עליו להוא מקיים מכה גזירת מלך בלבד, אין זה עבודה, כי העבודה צריך שיהיה עובד לו מרצונו ורק אז נקרא "עובד", אבל אם הוא מוכרח אין זה עובד. וכן אם הלוח כסף כאלו מקיים גזירת המלך, אין זה מצוה, כי צריך שילוה לו מרצונו בלב טוב כדכתיב (ספ, יוד) "נתן נתן ואל ירע לנבד" וכן קרבן העומר אשר אותה התורה להודיע שהוא ית' אשר הצמיח לנו הפרות ונתן לנו הכל זה צריך הודאה בלב סמאתו ומיידו נתן לנו, ואם הוא מקיים המצוה כאלו מוכרח מגזרת המלך, אין זה הודאה, שהוא ית' עשה את הכל וליפניך צריך לקיים כאלו הוא רשות.

א) כיצד עונה בעל גור אריה לשאלה הנ"ל?
אאב) מה החולטה בתשובתו?
אאג) התוכל לענות לשאלת אור החיים לפי הפסוק?
3) בעל דברי דוד מקשה לכ"א ל"י "אם כפר": קשה לו, למה לא תשובו ר' ישמעאל עם השלטה, "אם" שאינם תלויים, והלא גם זה אינו תלוי. נסה לענות לקושייתו ולהעביר מה בין שלטת הפסוקים הנ"ל לבין כ"א ל"י!

ב. אם כסף תלוה את עמי את העני עמך.
אא. רש"י: ד"ה את עמי החל מן וזה משכנו.
בעל דברי דוד מקשה: צריך להבין מה מלמדנו רש"י בזה שהרסיף שנית שלט "תלוה" - מה תיקן בזה?
נסה לענות לשאלתו.
אא. רש"י: ד"ה את עמי החל מן עמי וכותי
מקשה הרא"ם: למה לו קרא, וכי תעלה על דעתך שיהא כותי קודם לישראל?
נסה ליטב קושיתו!

ג. ספורנו ד"ה אם כסף תלוה את עמי.
1. מה קשה לו.
2. כמה שונה פירוט רש"י?

ד. לא תהיה לו כנשה
רמב"ם הלכות מלוה ולוה פרק א' הלכה ג': אסור לאדם להראות לבעל חובו הזמן שיודע בו שאין לו, אפילו לעבור לפניו אסור, שלא יפחידו או יכליטו, אע"פ שאינו תובעו.
(ר' שמעון רפאל הירש מוסיף על כך בפירוטו: במקום שבאומות העולם אין בעל חוב מתראה בפני מלוהו ובזמן מפניו, הרי בישראל מצוה המלוה וברח מפני בעל חובו, כדי לא לביטול...)
חזקוני: כוונה: לטון שכחה כמו (בראשית מא, נא) כי נשני אלוקים. פירוט: לא תהיה לו כמי שכחה הלואתו לזמן ארוך, כדי לדחוק אותו ולקחת ממנו רבית.
1) מה בין שניהם בפירוש המלה "נשה"?
2) התוכל להביא סיג מפסוקי התנ"ך לאחת משתי הדעות?
3) מהו הרמז הלשוני בפסוקנו הרמב"ם הנ"ל?
עצה טובה: קרא את הספור שלוליה בגזירת להו"ו, הבנוי כולו על פסוקנו.
בתוך "ריחיים שבדריים" (עם עובד) עמודים 125-137.